

METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA “LÂ: SONSUZLUK HECESİ” ROMANININ GELENEKSEL ANLATI TÜRLERİYLE İLİŞKİSİ

*Ahmet USLU**

Bu makalede metinlerarasılık tekniği yolu ile Nazan BEKİROĞLU'nun “Lâ: Sonsuzluk Hecesi” romanını besleyen kaynaklar üzerinde durularak, bu durumun sebep ve sonuçları açıklanmaya çalışılacaktır. Her metnin bir yeniden yazma olduğu kabul edilen metinlerarasılık kuramına göre geleneksel metinlerin bu roman üzerindeki etkileri açıklanarak kurulan bu metinlerarası ilişkilerin romanda çoksesliliğin oluşmasına ve çeşitli söylemlerin çarpışmasına katkıda bulunup bulunmadığı sorusuna cevaplar aranacaktır.

Anahtar Sözcükler: Metinlerarasılık, Lâ: Sonsuzluk Hecesi, Âdem ve Havva, Nazan Bekiroğlu, Mevlana

THE RELATIONSHIP BETWEEN NOVEL “LÂ: SONSUZLUK HECESİ” AND TRADITIONAL NARRATIVE STYLES IN TERMS OF INTERTEXTUALITY

ABSTRACT

In this article, with the help of intertextuality technique, the sources of Nazan BEKİROĞLU'S novel “Lâ: Sonsuzluk Hecesi” will be mentioned and the causes and the effects of this situation will be expressed. By clarifying the effects of traditional narrative styles on this novel with the help of intertextuality, which assumes that each text is a re-writing product, the fact that these intertextuality relationships will create polyphony in a novel and if these relationships contribute to the heteroglossia of different statements will be questioned.

Key Words: Intertextuality, Lâ: Sonsuzluk Hecesi, Âdem ve Havva, Nazan Bekiroğlu, Mevlana

Yaratılış ve yaratılış içinde insanın rolü, asırlar boyu Semavî dinlerin yanında diğer bütün inanç, mitos ve destanlarda açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. İslam âlimlerinin de üzerinde durduğu bu alanda temel referans Kur'an ve hadisler olmakla birlikte bunlara zaman zaman başka dinlerin ve inançların yaratılış düşünceleri de eklenerek çok geniş bir kozmogoni oluşturulmuştur. Lâ: Sonsuzluk Hecesi romanında da geleneği çok iyi bilen Nazan Bekiroğlu, Âdem ve Havva'nın şahsında yaratılış, yaratılışın gayesi, ilk aşk, ilk düşmanlık macerasını genellikle geleneğin tuttuğu yolu takip ederek nazire dikkati ile ele alır ve âdeta tazeler. Anlatımında başta Kur'an ve hadisler olmak üzere, Klasik edebiyattaki Kısas-ı Enbiyalardan,

* Dumlupınar Ü. Türk Dili Okutmanı. El-mek: ahmetuslu43@hotmail.com

Tevrat ve İncil anlatılarından, bu çerçevede tarih içerisinde oluşturulmuş mitos ve destanlardan, Yunus Emre, Nef'i, Şeyh Galip ve Ziya Paşa'nın şiirlerinden metinlerarasılık yoluyla yararlanmıştır. Bu çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Öncelikle romanda kullanılan metinlerarası yöntemlere kısaca değinilecek, ardından romanı oluşturan metin halkaları bu bağlamda ayrıntılı olarak değerlendirilecektir. Sonuç bölümünde ise metinlerarasılığın tema ve anlatım açısından metindeki işlevleri tartışılacaktır.

1. Metinde Yararlanılan Metinlerarası İlişkiler

Metinlerarası ilişkiler kabaca iki metin arasındaki bir alışveriş, bir konuşma, ya da söyleşim biçimidir. (Aktulum 2007,83). Metinlerarası ilişkiler kimi zaman bir yeniden yazma işlemi olarak da anılır. Lâ: Sonsuzluk Hecesi romanı işleyiş, dil ve üslup bakımından klâsik mensur bir mesneviye benzer. Bu romanda klasik edebiyatın temel kaynaklarında geçen Âdem ve Havva hikâyesi modern bir tarzda genişletilerek yeniden yazılmıştır.

Alıntı, Gönderge: Açık metinlerarası biçimdir. Yazarın adını anmakla yetinir. Gönderme bir metinde alıntı yapılmadan okuru doğrudan metne gönderir. Metinde bir çağın, türün, geleneğin izleri vardır. Alıntıda italik yazı ya da araç kullanılır. (Aktulum 2007,95). Romanda Nazan Bekiroğlu, Kur'an ve hadislerden yaptığı alıntılarda genellikle italik yazıyı tercih etmekle birlikte Nef'i, Şeyh Galip ve Yunus Emre gibi şairlerden yaptığı alıntılarda araç kullanmayı tercih etmiştir. Kur'an'dan ve hadislerden sadece 2 yerde Arapça aslı ile alıntı yapılmış, diğer alıntılarda Türkçe tercümesi kullanılmıştır. Kolaj yöntemi ile yapılan bu alıntılar 42 ayet, 6 Hadis meali, Nef'i, Şeyh Galip ve Yunus Emre'nin birer şiirinden oluşmaktadır. Cennet tasvirlerinde genellikle alıntı yöntemine başvurulmuştur.

Gizli Alıntı/Aşıırma: Kapalı metinlerarası unsurdur. Bir sözcenin araçlar ya da italik yazı kullanılmadan sözcenin geldiği yapıt ya da yazarın adı belirtilmeden yapılan alıntıdır. Lâ: Sonsuzluk Hecesi'nde 32 ayet, 3 hadis, Yunus Emre'nin bir şiiri ve geleneksel anlatı türlerinden gizli alıntı yapılarak metinlerarası ilişki kurulmuştur. Romanda Allah'ın isimlerinden 28 tanesine gizli alıntı yolu ile yer verilmiş, bunlardan 14 tanesi Arapça aslı ile 11 tanesi de Türkçe karşılığı ile kullanılmıştır.

Anıştırma: "Anıştırma, alıntının dolaylı bir biçimidir. Anıştırma alıntı gibi iki sözcüyü yan yana getirmek yerine üst üste koyar. Anıştırmada önemli olan demek istenen şeydir." (Aktulum 2007,109). Romanda 3 ayet, 1 Hadis ve Ziya Paşa'nın Terki-i Bend'inden anıştırma yapılmıştır..

Klişe – Basmakalıp söz: "Sık sık yinelenen, yinlendiği için de sıradanlaşan düşünce, sözcük ya da izlek olarak tanımlanan, herkesin ortak kullanım alanına giren sözlerdir." (Aktulum 2007, 148). Romanda 37 tanesi olumlu durum bildiren, 36 tanesi de olumsuz durum belirtmek için kullanılan deyim ve atasözü, klişe söz olarak yer almaktadır.

Alıntı İçinde alıntı: "Anlatı içine bir başka anlatının yerleştirilmesidir. Anlatılan birinci öyküye koşut olarak metinde yer verilen ikinci metin öyküyü yineler." (Aktulum 2007,159). Romanda Mesnevi'den Bir Hikâye: Büyük Ayartıcının Çeldiricileri başlığı altında gelenekte var olan ve günümüzde de sıkça başvurulan hikâye içinde hikâye anlatma tekniğine başvurulmuştur.

2. Metinlerarası Yöntemlerin Romanda Uygulama İncelemesi

Klasik mensur bir mesneviye benzeyen romanın ilk başlığı Lâ Sahifesi'nde yazar Sabâ Melikesi Belkıs'tan öğrendiği bu hikâyeyi yazmaya karar veriş sebebini söyler. Âdem'le Havva'nın hikâyesini anlamak bütün bir insanlığın da hikâyesini anlamak manasına geldiği için bu eser kaleme alınmıştır. Bu giriş, klasik anlatı türlerinden mesnevilerde de yer alan Sebeb-i Telif kısmını karşılamaktadır. Eserin isminde, Şeytan'ın Âdem ve Havva ile konuşmasından yararlanılmıştır. Allah Âdem ve Havva'ya Cennet'te bir ağacın meyvesini yemeyi yasaklamıştır. Bu yasak, hayır

anlamındaki Lâ hecesi ile anlatılmış. Ancak Şeytan bu ağacın meyvesini yerlerse melek gibi olup sonsuzluğa ulaşacaklarını söyler. Âdem ve Havva'ya yasak meyveyi yediren bu sonsuzluk isteği olmuştur. Eser ismini Lâ ve ifade ettiği manadan, sonsuzluktan almaktadır. "Bu kısım eserin girişi, bir bakıma Besmelesi gibidir. Klasik eser tertibinde karşılaşılan hamdele ile devam eden kısımda, hikâyenin hem ilk sayfasının hem de neticesinin Tanrı'ya hamd olduğu ifade edilmiştir." (Çapan 2010,4). Hamd ile başlayan bölüm Mukaddime/Ön söz havası taşımaktadır. Hamd kısmından sonra akıl üzerinde durulmuş aklın her şeye gücü yetmediği, aklın iyi almadığı belirtilerek aklın yetmezliği Ziya Paşa'nın Terkib-i Bend'inde geçen "İdrak-i meali bu küçük akla gerekmez / Zira bu terazi bu kadar sıkleti çekmez." (Yorulmaz 1999,56). beytine anıştırma yolu ile başvurulmuştur.

Anlatımına şiire has bir dikkatle Semavî Kitapların söyleyişi hâkim olan eser beş bölüm olarak düzenlenmiştir. Bölüm başlıkları, metnin bütünü içinde kendi başlarına tam bir nispet ifade eden cümle kümelerini yani metni meydana getiren cümleden daha üst seviyedeki mana birliklerini, metin halkalarını teşkil eder. (Aktaş 1991,22) "Eserin iskeletini kuran bu metin halkaları ile onların içini dolduran mana birlikleri birbirine eklendiğinde, âdeta anlamlı bir cümle oluşturmaya müsait biçimde düzenlenmiş olması, anlatıma farklı bir hareket getirmiştir. Bu tertip tarzı da anlatmaya dayalı metin olarak nitelenen mesnevilerin genel biçimi ile örtüşmektedir." (Çapan 2010:6)

1. bölüm olan Cennet Günleri kendi içinde 18 mana birliğinden oluşur. Yek-Parça başlıklı 1. mana birliğinde yaratılışın gayesi masalsı bir giriş yapılarak bir varmış, bir yokmuş alıntısı ile başlatılmıştır. Tasavvuf felsefesinde veciz bir şekilde yer alan "Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi istedim, mahlûkatı yarattım." Hadis-i Kudsi alıntı yapılarak amaç belirtilmiş, yaratılış ise yine Kur'an'da 6 yerde geçen "ol, dedi, oluverdi" ayetlerinden yapılan alıntı ile ifade edilmiş, anlatımı güçlendirmek için ol emri, ikinci kez Arapça aslı ile kün olarak da kullanılmıştır.

2. mana birliği Varlığın Özü Muhabbet başlıklardır. Burada da yaratılış hikâyesi Araf (54), Yasin (40). Ayetlerinden gizli alıntı yapılmış, kesik cümleler ile üsluba şiir dikkati verilmiştir. Bakara (164), Âl-i İmran (59), Enbiya (30), En'am (101), Zümer (5), İsra (12), Saffat (11), Sâd (71-74), Necm (32), Rahman (15) ve Nuh (19). Ayetlere yaratılış ile ilgili göndermeler yapılmıştır.

3. mana birliği Âdem'in yaratılışını masalsı bir üslupla anlatmaktadır. Âdem'in yaratılışı Kur'an'da geçtiği şekle uyularak gizli alıntı ile masallaştırılarak anlatılmıştır. "Âdem'in yaratıldığı madde, çeşitli Ayetlerde değişik terimlerle ifade edilmektedir. Toprak, su, çamur, akışkan veya süzme çamur, yapışkan çamur, kurumuş çamur, Kur'an'da farklı ifadelerle tekrarlanmıştır." (Bolay 1998,358). Yazar burada ilk insanın bizzat Allah tarafından yapıldığını ispat için Sad Suresi 75. Ayette geçen "İki eliyle yarattığı" ifadesini alıntılar.

Secde Emri başlıklı 4. mana birliğinde ise Âdem'e kâinatın tanıtılması anlatılmaktadır. Cennet tasvirlerinin çok güçlü yapıldığı bölümde özellikle Vakıa (15-89). Ayetlerinden yapılan gizli alıntılar metne sürükleyicilik kazandırmıştır. Yapılan zengin tasvirlerden sonra Kur'an'da Bakara (34), Araf (11). Ayetlerinde belirtilen "Secde edin" ifadesi alıntılanır. "Her şeyden evvel senin nurunu, kendi nurundan yarattı." Hadis-i Kudsi'sine anıştırma yapılarak her şeyden önce yaratılan Nur-ı Muhammedi'yi Âdemle tanıştırır.

Masum Ama Güçlü Soru başlıklı 5. mana birliğinde geriye dönüş yapılarak Allah'ın insan yaratma düşüncesini meleklerle açtığı zamandan bahsedilir. Bakara (30). Ayete gönderme yapılarak alıntı ve gizli alıntı ile hikâyeleştirilir. "Yeryüzünde bir halife yaratacağım." hitabı karşısında meleklerin "Sen orada kan dökücü, fesat çıkarıcı birini mi yaratacaksın." sorusu üzerinde durulur. Burada isyana gitmeyen meleklerin şaşkınlıkları, sordukları soru Ayette geçen aslı ile alıntılanmış, genişletilerek hangi gerekçe ile bu soruyu sordukları üzerinde durulmuştur.

6. mana birliği Kelimeler Kitabı başlıklıdır. Allah Âdem'e bütün isimleri öğretir ve meleklerle "Haydi söyleyin bana bunların isimlerini" der. Allah meleklerle Âdem arasında "Bilmek hali"ni sınar. Bu hikâye de Kuran'da Bakara (31-33). Ayetlerde geçtiği şekliyle örtüşür, buradan alıntı yoluyla metne yerleştirilir. Eserde Havva ismi de ilk kez burada geçmektedir.

7. mana birliğinin başlığı Meleklerin Cümleleri'dir. Vakıa (28-30). Ayetlerinden yapılan alıntılarla melekler kendi dillerince Cenneti tasvir ederler. Ahzab (72). Ayette göklere, yere ve dağlara arz edilen emanetin insanın yüklendiğine gönderme yapılarak bu yükün ağrılığını Âdem'in yüklendiği hâkim bakış açısı ile anlatılır.

8. mana birliğinde şeytan ismi henüz kullanılmamış; ancak sezdirilmiştir. Araf (12). Ayette bildirilen "Beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın." başkaldırısına yapılan gönderme de masallaştırılarak verilmiştir. "Beni, dedi, ateşten, ateş derken sesi titredi. Onu çamurdan yarattın. Ben ateşten mizacımla seçilmiş, üstün tutulmuş değil miydim? Ben başka, ben yekta değil miydim? Ben şu biçimsiz, kara, kasvetli şeyin önünde eğilmem. Bu topraktan bedene. Bu çamurdan şeye secde etmem."(Bekiroğlu 2011,44).

Gözden Düşme başlıklı 9. mana birliğinde bir önceki bölüm özetlenir. Şeytanın kabahatini, sorumluluğunu Allah'a yüklemesi anlatılır. "Beni sen azdırdın." Araf (16). Ayetine gizli bir gönderme yapılır.

10. mana birliği olan Büyük Başkaldırıcının Cennete Son Bakışı başlıklı bölümde şeytanın Cennetten kovulması ve Allah ile yaptığı pazarlık Kur'an'da geçtiği şekli ile örtüşmektedir. Araf (13-18). Ayetlerde şeytanın Cennetten kovulması ve yapılan pazarlık anlatılmıştır. "Şimdi in aşığı cennetten. Çünkü senin orada büyüklük taslamak haddine değil! Hemen çık! Çünkü sen aşığılıklardansın, dedi. Şeytan dedi ki: öyleyse bana insanların tekrar dirilteceğin güne kadar süre ver." Kur'an'da bu cümlelerle anlatılan şeytan ve Allah arasında geçen hadiseyi alıntı yaparak anlatan Bekiroğlu, şeytanın ölümlerini dirilteceği güne dek aldığı izni ve insanı saptırma yollarını; yine Araf (16-17). Ayetlerde belirtildiği aslına uygun olarak gizli alıntı ile anlatır.

11. mana birliği olan Mesnevi'den Bir Hikâye: Büyük Ayartıcının Çeldiricileri bölümünde modern anlatılarda sıkça görülen anlatı içinde anlatı metoduyla hikâye içinde hikâye anlatılır. Klasik anlatı türlerinden olan mesnevi nazım şeklinde, ifade edilmek istenilen manayı pekiştirmek veya daha ileri seviyede sezdirmek amacıyla bazı temsili hikâyeler anlatılması gelenektir. (Çapan 2011,11).

Şeytan Allah'tan bu düşmanlığı sürdürebilmek için "yoldan çeviriciler ve çeldiriciler" vermesini ister. "Varedici güvendiğine öyle bir güvendi ki büyük ayartıcıdan istediği çeldiricileri esirgemedi." (Bekiroğlu 2011,52) cümlesi bu isteğin gerçekteştiğini bildirmeye yöneliktir. Her istediği verilen Şeytan, hiçbirisi ile yetinmez bana direnmesi en zor olanı ver diye dayatır. Bunun üzerine Allah, henüz Âdem'in zihninde bir kelime ve varlık âleminde bir resim olarak bulunan kadının suretini gösterir. Şeytan bunun karşısında itiraz etmez. Kadını insanoğluna karşı tuzak olarak kullanacaktır.

Âdem'in Can Sıkıntısı başlıklı 12. mana birliğinde Vakıa (33). Ayetinden alıntı ile kesilip eksilmeyen Cennet nimetlerinden ve burada bulunan Âdem'in can sıkıntısından bahsedilir. Can sıkıntısı, Havva'nın yaratılışı için bir sebep olarak Kısas-ı Enbiyalarda ele alınan bir konudur. Âdem Cennettedir ve onu "iyi, doğru, güzel ve günahsız" bir hayat sürerken buluruz. Masmavi bir Cennet nehrinin kıyısında çok yalnızım diye içini çeker ve Canım sıkılıyor, der. Sağ omzunda duran yeşil zümrüt kuşu bu hale şaşırır ve ona hayretle Cennette nasıl olup da sıkılabildiğini sorar. Âdem'in bugün bir benzerinin dünyada var olup olmadığı bilinmeyen bu kuşla sohbeti, Leyla'nın aşkıyla düştüğü çölde, Mevlâ'yı bulma yolunda Mecnun olan Kays'ın, vahşi hayvanlarla ve başına yuva yapan kuşlarla konuşmasını, düşündürmektedir. Bu kuş cennetten dünyaya düştikten sonra da

Turkish Studies

karşısına çıkar. Ancak Âdem’i tanımaz. Âdem’in ihtisasında olmayan ve doğasına aykırı bulunan yalnızlığı Cennet’te hüthüt kuşunun dilinden yayılır ve duydukları bu haberden Cennet varlıkları hayrete düşerler. Melekler zaten işin farkındadırlar. Hikâyenin burasında devreye giren hüthüt kuşu Âdem soyundan gelen ve ileride ihtisaslarından biri de kuşdili bilmek olan Süleyman’ın ulaştırır. Ve Belkis’in ülkesini bulup Süleyman’a onun davetini ileten de aralarında bir aşkın doğmasına sebep olan da bu kuştur. “Yine Mantık’ut-Tayr mesnevilerinde kuşlara rehberlik ederek öncülüğünde Kaf Dağlarına varan kuşlara “mutlak hakikat”i ve “kendini bilmek”i öğreten de bu kuştur.” (Çapan 2011,16)

Galiba Ezelden Tanışlardı başlıklı 13. mana birliğinde Havva’nın yaratılışı anlatılır. Havva’nın ne zaman ve nasıl yaratıldığı hakkında çeşitli rivayetler bulunmakla birlikte bu konuda tam ve kesin bir bilgi yoktur. Havva’nın Âdem’den veya Âdem ile aynı maddeden yaratılmış olduğu tefsirlerde ve bir takım zayıf hadislerde anlatılmaktadır. Tevrat’tan alınan bilgilerde ise Havva’nın Âdem’in sol yanından, kaburga kemiğinden yaratıldığı belirtilmektedir. Bekiroğlu da bu konu üzerinde ayrıntılı durmamış, Âdem’in uykuda iken rüyasında sol yanının birden boşaldığını duyduğunu, uyandığında boşluğunu dolduracak olanın az ileride durduğunu belirtmekle yetinmiştir. Âdem’in Havva’yı görmesiyle birlikte ilk aşk da başlar. “Orada duruyordu. Bir şelale havuzunda, ışın aynasında sükûnetin duasında, üzerinden mavi buharlar yükselen bir suda duru gibi yürüyor. Bir yürüyor bir duruyordu. Bir görünüp bir yok oluyor. Su ayaklarını yalıyor, bileklerini okşuyor.” (Bekiroğlu 2011,61). İlk kez Türeyiş destanında karşımıza çıkan ve kült sayılan sudan, ağaçtan bir ışık huzmesi şeklinde yükselen kadın imajının tekrar kullanımına anıştırma yapılmıştır.

14. mana birliği Seyir Lugatçesi: Ama başlıklıdır. Âdem ve Havva’nın fiziki özellikleri anlatılır. Havva’nın saçlarının arasında duran mavi suçiçeği meleklerden birine mavinin çağrıştırdığı hüznün ve melankolinin gerçek olacağını hissettirir.

16. mana birliği Bana Bir İsim Ver, Varlığım Olsun başlıklıdır. Uykusundan uyanan Âdem, Havva ile göz göze gelir. Çekinerek elini uzatır. Havva’nın ismini Âdem koyar. Kur’an’da Havva’nın isimlendirmesinden hiç bahsedilmez. Bu konu ile ilgili bilgiler Tevrat’tan gelmektedir. (Harman 1996,543).

17. mana birliği Ben Senin Neyinim? başlıklıdır. Burada Havva’nın kendisi ile ilgili meraklar ve yaratılışı üzerinde durularak ege kemiğinden yaratılmış olduğu bilgisine tekrar başvurulur. “Ben senin ege kemiğininim. Bak tam şurada benimle dolar bir boşluk. Ben olmazsam sende bir yokluk” der. Biri diğerinin tamamlayıcısı olan iki varlık, tasavvufi aşkıta görüldüğü gibi iki ayrı bedende tek olmuşlardır. Araf (19). Ayete gizli gönderme yapılır: “Bu bahçede ne isterseniz bol bol yiyin için, ne isterseniz edip eyleyin, bütün bahçe, bütün cennet sizin; ama şu ağacın meyvesinden yemeyin.” “Yemek ne kelime, yaklaşmayın ona, yanına bile gitmeyin. Yöresinden bile geçmeyin. Kâr etmedi. Kaza. Yola çıkmıştı bir kere. Geldi. Tanımadık da değildi.” (Bekiroğlu 2011,78) cümleleri ile biten romanın birinci metin halkası, romanın yazılış amacı, zaman, mekân, şahıs kadrosunun tanıtımı gibidir. Bu giriş kısmı bundan sonra olacaklar için bir zemin hazırlamıştır.

Romanın Yasak Meyve başlıklı 2. bölümü gelişme kısmı olarak nitelenebilir. 21 mana birliğinden oluşan bu bölümde Âdem ve Havva’nın yasak meyve ile sınanması konu edilmektedir. Mana birliklerinin başlıkları bir araya getirilip bir cümle olarak düzenlendiği takdirde hikâyeyi çözüme götürecek önemli ipuçları yakalanabilmektedir. Bu başlıkların düzenlenişi mesnevilerde asıl konunun işlenişi sırasında karşılaşılan başlıklara benzer. Bu bölümdeki mana birliklerini sıralayacak olursak: “Şu Ağaç; İlk Karşılaşma; İkinci Karşılaşma; Merak; Siyah Örtü Tülünün Kalkması; Vesvesenin Kalpte Doğan Ağacı; Ağacın Çağırısı; Arzu; Havva’nın Kendi Güzelliğini İkinci Kez Seyretmesi; Yalan Yeminci; Yasak Meyve Isırığı; Utanıyorum Diyebildi; Örtün Beni;

âdem'in Şelâle Suyuna Girmesi; Dokunuş; Diyebilirdi. Ama Demedi; Sebebi Bahanesi; Affet Yakarışı; Affetti; Düşme ve Cennet Azığı" dır.

Şu Ağaç başlıklı 1. mana birliğinde, Âdem ve Havva Cennette birlikte yaşamaktadırlar. Bu mana birliği, Araf (19). Ayette "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz." ifadelerinden alıntı yapılarak başlar. O serbestlik içinde tek yasak şu ağaçtır.

İlk Karşılaşma ve İkinci Karşılaşma başlıklı 2. ve 3. mana birliklerinde şeytan Âdem ve Havva'yı yasak ağaca karşı meraklandırır. Bir gün şeytan, Âdemle Havva'ya Cennetin dışında bilmediğiniz ne dünyalar var, bir bilseniz, der. Şeytan önce ağaçtan bahsetmez. Ancak bir gün asıl yalanını hazırlayarak geri döner. Kuran'da Araf (20-22). Ayetlerde bahsedilen şekli ile olay örgüsü örtüşmektedir. Yasak meyvenin yenmesinden önceki anlatılanlar genişletme yolu ile masallaştırılmıştır.

5. mana birliği olan Siyah Örtü Tülünün Kalkması başlıklı kısımda şeytan, Âdem'e ölümlü olduğunu hatırlatır ve ancak yasak meyveden yediklerinde onları bekleyen sonsuzluk ve esenlik bilgisine sahip olabileceklerini akıllarına sokar. Ağaç suretindeki şeytanın çağrısına hayır deseler de ağacın masalsı ve mucizevî çağrısı ikisini de ele geçirir. Uyku ve rüya motifleri eşliğinde ağaçta birbirlerini görürler. Ağaç onlar için merak unsuruydu. Çünkü o görünenden fazlasını vaat ediyordu. Sonsuzluk, melek gibi olmak ancak bu ağaç ile olabilecekti. Yazar anlatıcı, Âdem ve Havva'nın merakı üzerinde durarak kendi düşüncesini Kur'an'da 10 ayetin sonunda geçen "Keşke bilselerdi." ifadesini alıntıyla belirtiyor.

Yasak Meyve başlıklı 11. mana birliğinde Âdem ve Havva'nın yasak ağaca artan merakları tek tek ele alınarak anlatılır. Yasak meyvenin yenmesi konusunda farklı anlatılar olduğunu bilen Nazan Bekiroğlu, suçu ne kadın ne erkeğe bırakır. Suç ortaktır. Genel anlatıların aksine Kur'an'da meyveyi kimin daha önce yediği belirtilmemiştir. Suç birlikte işlendiği için de *İnin* ifadesi her ikisi için de kullanılır. "Büyük ağacın altına ne biri sonra ne diğeri önce geldi. Öznesi çiftti bu cümlenin. Eylemi tekildi. Suç tekti ama işleyeni ikiye... Bir bedende iki ruh olarak yediler yasaklanmış meyveyi. Kimse kandırmadı kimseyi. Suçu ne Âdem Havva'ya yükledi ne de Havva Âdem'i itham etti." (Bekiroğlu 2011,116)

13. mana birliği olan Örtün Beni kısmında yasak meyvenin yenmesinden sonra yine Araf (22). Ayetten gizli alıntı ile genişletme yoluyla yaşananlar hikâye edilir. Yasak meyvenin yenmesinin ilk sonucu çıplaklıktır. Âdem ve Havva'nın üzerinde duran fitri libas çıkmış ve ilk kez çıplaklığı hissederek utanmışlar, üzerlerini cennet ağaçlarının yaprakları ile örtmeye çalışmışlardır.

Affet Yakarışı başlıklı 18. ve Affetti başlıklı 19. mana birliklerinde Âdem'in tövbesi ve yakarışı anlatılır. Âdem'in af için çırpınışları fayda verir. "Rahmeti Gazabını geçti. Özündeki Rahmet ismiyle gaflete merhamet etti. Affetti. Öyle bir kabul olundu ki âdem'in tövbesi, bütün insanlar için açık duracak bir belâ defterinin en başında duran kabahati affolundu." (Bekiroğlu 2011,147)

20. mana birliği olan Düşme ve 21. Mana birliği Cennet Azığı kısmında, bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma emri ile yeryüzüne indirilirler. Cennetten kendilerine üç şey kalır. Kelimeler, aşk ve annelik duygusu. Âdem düşmenin verdiği sarsıntı ile kelimelerin yarısını unuttur. Aşkın yarısı yolda kaybedilir. Bu yüzden dünyada aşkla ilgili kelimeler yetersiz ve kusurlu kalmıştır. Annelik duygusu tastamam olarak Havva'yla birlikte dünyaya iner.

Romanın 22 mana birliğinden oluşan 3. Metin halkası Serendip Yolu başlıklıdır. Bu metin halkasındaki mana birliklerini sıralayacak olursak: "Geldi; Buldu Redifli Dünya; Serendip Yolu: Âdem'in Kelimeleri Hatırlaması; Dünya Cennet Değildi; Dünya Tacizi; Zümrüt Kuşunun

Yabancılığı; Dünya Bir Cennet Bir de Cehennem Gibiydi; Saf Uyum; Bütün Yollar; Secde Ânı; Bir Daha: Buldu Redifli Dünya; Bulutlar Ve Filbahri Ağacı; Öğrendi; İlk Ekmek; Dünyanın da Âdem Üzerindeki Hakkı; Âdem'in Yalnızlık Halleri/ Havva Sözleri; Yolculuk; Kavuşma; Dünya Hazzı; Cennet'in Havva'ya Hediye Göndermesi; Doğum; Âdem: Baba".

Serendip, 'beklenmedik şeyler ülkesi' demektir; ancak Âdem buraya geldiğinde burada gerekli olacak pek çok bilginin kendisini beklediğini görür. Âdem ezelde kaderine yazılan dünyaya gelinceye kadar, dünya pek çok merhaleden geçerek yaşanılacak bir yer olmuştur.

Geldi başlıklı 1. mana birliğinde Hıristiyanların Âdem'in yasak ağaca yaklaşmakla büyük bir günah işlediğine, Allah'ın gazabına uğradığına, onun bu günahının kıyamete kadar her yeni doğan çocuğa geçtiğine dolayısıyla onların da günahkâr olduklarına ancak vaftiz edilmek suretiyle cehennemlik olmaktan kurtulduklarına olan inançlarına atıf yapılır. Özellikle Âdem'in cennetten atıldıktan sonra Rabbinden birtakım kelimeler alarak tövbesinin kabul edildiği (Bolay:368) belirtilir. "Âdem (vahiy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti." mealindeki Bakara (37). Ayete gizli gönderme yapılmıştır.

Âdem'in hayatının yasak meyveyi yedikten ve Cennetten çıkarıldıktan sonraki dönemi hakkında Kuran-ı Kerim'de bilgi yoktur. Diğer İslami kaynaklardaki haberler ise genellikle Yahudi geleneğinden aktarılmış bilgilerdir. (Bolay:368) Âdem ile Havva'nın Cennetten veya Aden bahçesinden çıkarıldıktan sonra nerede, ne kadar yaşadıkları konusunda Ehl-i Kitap literatüründeki bilgiler, Kitab-ı Mukaddes dışı kaynaklara dayanır. (Bolay:368) Bir kısım Müslüman tarihçilerin naklettikleri, ancak Kuran ve sahih hadislerde yer almayan bazı rivayetlere göre; cennetten yeryüzüne inme emri üzerine, Âdem Hindistan'a, rivayetlerin ekserisine göre ise Seylan (Serendip) adasına, Havva da Cidde'ye inmiştir. Daha sonra onlar Müzdelife ve Arafat'ta buluşmuşlardır. (Bolay 1988,369). Nazan Bekiroğlu bu anlatılara itibar ederek bir hikâyeleştirme yapmıştır. "Buldu" kelimesiyle biten 2. mana birliği metinde aksiyonu yavaşlatarak, geriye dönüş ve özet teknikleri ile mesnevilerde sıkça kullanılan gazel tarzı anlatımı anımsatmaktadır.

Buldu Redifli Dünya başlıklı 2. mana birliğinde, Âdem dünyaya gelinceye kadar dünya birçok merhaleden geçerek Âdem'e hazır hale getirildiği anlatılır. Canlı cansız varlıklar, özellikle hayvanlar ol emrine uyararak yaratılmış, hiç biri tekâmül etmemiş ve Âdem geldiğinde onları uygun bulmuştur. Kedi, köpek, arı, koyun, keçi hep olduğu gibidir. Ayrıntılı olarak tasvir edilen dünya Darwin'in teorilerine ve günümüzde tartışılan Âdem'in ilkel olduğu düşüncelerine karşı oluşun tezahürü olarak nitelenebilir. Âdem hiç mağarada yaşamamıştır. "Bu ilk dünya sabahında bile mağara yoktu. Mağarada yaşayan yoktu. Âdem kendisini dünyada evinde hissetsin diye çatısı sazdan zemini ottan da olsa, evi bilgisinin en kıymetlisi olarak buldu. Yani insan kendisini sıfırdan başlayarak değil birdenbire uygar buldu."(Bekiroğlu 2011,160).

Âdem çevresini tanıdıkça korkuları artar. Dünyanın fena yanıla tanışmakla gecikmez. Bu da Âdemi çok korkutur. Öğrendiklerinden sonra Âdem dünyanın Cennet değil Cehennem olduğunu düşünmeye başlar.

7. mana birliği olan Dünya Bir Cennet Bir de Cehennem Gibiydi kısmında, dünyada yaşamının zorluğu Nef'i'nin gazelinden alıntı yapılarak "Çarh ile söyleşemem âyinesi saf değil" mısrasından kolaj yapılarak ifade edilmiştir.

Âdem, olanlar arasında bağlantı kurunca düzenin nasıl işlediğini ve ne olduğunu fark eder. Varlıkların birbirleriyle olan münasebetinden asıl olanın hayatta kalmak ve bunun mücadelesini vermek olduğunu öğrenir. Allah kişi ile kalbi arasındadır. Bunları fark eden Âdem, 11. mana birliği olan Bir Daha: Buldu Redifli Dünya başlıklı kısımda, kıymetini Şeyh Galip'in "Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen, Merdüm-i dide-i ekvân olan âdemsin sen" beyiti ile anlatmıştır. Âlemin

Turkish Studies

özeti, gözbebeği olmasının sırrını keşfeder. Yine Tin (4- 5). Ayetlerde belirtildiği gibi insan eşref-i mahlûkattır. Fakat kendi işledikleri ile aşağıların en aşağısına inmektedir.

Havva'yı sadece Âdem değil bütün âlem bekler. Anlatıcı 18. mana birliği olan Kavuşma başlıklı kısımda yine Kur'an'a dayanmayan, bir kısmı Tevrat, bir kısmı da dini anlatılarda yer alan Âdem ve Havva'nın buluşmasını hikâyeleştirir. Bundan sonraki merhale 21. mana birliği olan Doğum başlıklı kısımda ise Habil ve Kabil'in doğuşu ile başlayan annelik ve babalıktır. Havva'nın hamileliği, doğumu, çocuklarına gösterdiği ihtimam ve emzirmesi bir kadın dikkati ile en ince teferruatına kadar anlatılır. Habil masmavi yumuşak bir bakışla Kabil ise kum yeşili yabani bir çekiciliğe sahip bir bakışla babalarına bakmaktadır. Âdem'e baba diye seslenirler. Habil ve Kabil'in fiziki tasvirleri de olacaklar hakkında bilgi vermektedir. Habil hüznü ve melankoliyi anlatan masmavi bir gerçekçilikle bakar. Kabil ise yabani bir çiçeği andırır.

Romanın 4. metin halkası Atın Bu Hikâyeye Girmesi başlıklıdır. 6 mana birliğinden oluşan metin halkasının başlıkları şunlardır: "Atın Bu Hikâyeye Girmesi; Atı Âdem'in İlk Kez Görmesi; Atla Âdem'in İkinci Kez Karşılaşması; Atın Anne Olması Ve...; Ölüm Dediğin Buysa; Belâ Sabahının Bulutları".

4. metin halkasında Âdem ve Havva'nın hayatına başka bir varlık daha dâhil olur. Genellikle Tevrat'tan gelen yaygın inanışlardan alıntı yapılan kısas-ı enbiyalarda da at konusu geçmektedir.

3. mana birliği olan Atla Âdem'in İkinci Kez Karşılaşması kısmında Âdem atı isimlendirir. Her hâliyle soyluluk nişanesi olan bu varlığı taşıdığı vasıflar itibariyle tanıdıkları arasında bir yere koyamayan Âdem, ona bildiği kelimeler arasından seçtiği at ismini verir. Burada anlatıcı atın neden hikâyeye girmesi gerektiğini anlatır. Evcilleşmesini zamana bırakan Âdem, bir gün atla yüz yüze gelir. At doğurmaktadır. Doğan yavruyu oğullarına da gösterir. Bir süre sonra anne at ölür. Bu ölüm Habil'de sessizlikle akıtılan gözyaşları ile karşılığı bulurken, Kabil atın ölümünü ve ölüm gerçeğini sorgular. Bu bölüm daha çok ölümü kavratmak için geliştirilmiş bir bölümdür.

5. mana birliği olan Ölüm Dediğin Buysa başlıklı kısımda Kabil'in 'Baba, ölüm dediğin buysa' diyerek ölümü sorgularken takındığı tavır ve ruhundaki fırtına Âdem'i bile korkutur. "Kabil, o atın ölümünde ölümü gördüm, dedi. Ölümle aynı mesafeye geldim, bir hizada durdum. Ölüm ölüm, dediğin buysa ey baba, ölüm kamet, ölüm kıyamet. Atın, yavrusunu zamanlarca beklediğini, o zahmeti, o meşakkati sen söyledin. Şimdi o gidecek ama yavrusu geride kalacak. Bu yemyeşil çayırlarda annesi olmaksızın koşacak." (Bekiroğlu 2011,243)

6. mana birliği olan Belâ Sabahının Bulutları kısmında Âdem, bir göz kırpmalık zamanda görülen ve rüyaya benzeyen dünyanın, belâ sabahının bulutlarıyla kaplandığını görür. Âdem bu defa da kendisine çocukları üzerinden atılacak bir taşla sınanacaktır. Kabil'in karşısında sadece baba değil, aynı zamanda bir peygamber gibi durmasının gerektiğinin de farkına varır. Anlatıcı bundan sonraki bölümde olacakları Âdem'in peygamberlik vasfına vurguda bulunarak işaret eder ve 'Bundan böyle bu kitabın sayfalarında Âdem'e düşen uzun uzun söylemekti' der.

Romanın 5. metin halkası Kör Atın Rüyası başlıklıdır. Bu metin halkası 32 mana birliğinden oluşmaktadır. Bu mana birlikleri: 'Sidre; Ziyaret; Fırtına; Bu Defterin Orada Kapandığını mı Sandın?; Nergisler, Nilüferler, Defneler; Şeb-i Yelda Sohbetleri; Havva'nın İlk Rüyası; Kurban Haberi; Biri Yandı Öbürü Olduğu Gibi Kaldı; Karar Ânı; Yokluğunla Sağalırım; Ölümüyle Yüzleşenin Halleri; Söyle Söyleyeceğini Ey Haberci; Kötülük Bildirgesi; Adaletinizden de Neş'enizden de Tiksindim; Bu Ses; Havva'nın İkinci Rüyası; Kaderin En Sert Taşı; Mühr-i Kalp; Asma Lifinden Urgan; Boğuk Bir İnilti; Kan Sızısı; Sesleniş; Habil'in Hayalleri; Karga Diye Bir Kuş; Kalp Atışı; Havva'nın Anlatılmayan Rüyası; Yolların Sonu; İndi; Kör Atın Rüyası; Bu

Rüyanın Tabiri; Bu Rüyanın Çıkması; Nereye Çağırıyorsan”. Bu bölümde Âdem ve Havva’nın, Habil ve Kabil imtihanı anlatılır. İşlenen cinayetin sebepleri tartışılarak hikâyeye geliştirilir.

“Habil ve Kabil kıssası Kuran’da özlü bir şekilde nakledilirken gerek tarih ve tefsir kitaplarında gerekse kısas-ı enbiya türünden eserlerde ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu bilgilere göre Havva biri kız biri erkek olmak üzere her batında iki ve toplam yirmi batında kırk çocuk meydana getirmiştir. İlk batında doğan çocuklar Kabil ve Aklima (Bekiroğlu, Sidre diye adlandırmaktadır), ikinci batında doğanlar Habil ve Lebuda’dır. Âdem ile Havva’nın ilk çocukları bir rivayete göre cennetten yeryüzüne indikten 100 yıl sonra başka bir rivayete göre Kabil ve ikizi cennette; Habil ve ikizi ise yeryüzüne indikten sonra doğmuştur.” (Harman 1996,576). Bekiroğlu’nun Aklima yerine Sidre ismini kullanması Kuran’da miraç hadisesine bir göndermedir. Sidre gidilecek son noktadır. Kabil’in ulaşabileceği son nokta da Sidre’dir.

5. mana birliği olan Nergisler, Nilüferler, Defneler başlıklı kısımda, Kabil kendisi ile doğan Aklima’nın Cennette, Habil ve ikizinin ise dünyada doğduğunu söyler. Kural gereği Habil ile birlikte doğan ikizle evlenmeyi reddederek kendisi ile birlikte doğan ikizi Aklima ile evlenmek ister. Kabil çiftçilikle, Habil ise hayvancılıkla ilgilenir. Bunun üzerine Âdem, Habil ve Kabil’den Allah’a birer kurban takdim etmelerini, hangisinin kurbanı kabul edilirse onun haklı olacağını söyler. O dönemlerde kurbanın kabul edildiğinin alameti semadan inen bir ateşin takdimi yok etmesiydi. Kabul edilmeyen takdimi ise yırtıcı hayvanlar yiyordu. Kabil ziraat ürünlerin en kötüsünden az bir miktar takdim etti. Habil ise sürüsünün en iyilerinden besili bir koç ile süt ve yağ takdim etti. İçinden de Allah’ın emrine boyun eğmeyi ve rızasını kazanmayı arzu ediyordu. Anlatılan bu hikâyenin sadece kurban kısmı ile ilgili bölümü ayetlerde anlatılmaktadır. Diğer bilgilere ise tefsir, hadis ve başka kutsal kitaplarda rastlanılmaktadır.

Nazan Bekiroğlu cinayete sebep olan olaylar zincirinden çok aşk üzerinde durur. Yeryüzündeki ilk cinayetin sebebi aşktır. Kıskançlık uğruna işlenmiştir. Kabil, kardeşini kendisine daha layık görür.

Bu metin halkasının “Şeb-i Yelda Sohbetleri başlıklı 6. mana birliği kendi içinde farklı bölümler halinde düzenlenmiştir. 10 alt başlıktan meydana gelen bu kısım bir film şeridindeki akıp giden görüntüleri ya da tiyatro sahnesindeki ardı ardına gelen perdeleri düşündürmektedir.” (Çapan 2010,21). Âdem’in Habil ve Kabil’le ayrı ayrı konuşması, Kabil’in cevapları ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Bu bölümde daha çok atasözü ve deyimlerin, vecize değerindeki söyleyişlerin kullanılması anlatımı daha akıcı hale getirmiştir. Anlatıcı yaptığı tasvirlerle gösterme, bazen de tahkiye tekniğini kullanmıştır.

9. mana birliği olan Biri Yandı Öbürü Olduğu Gibi Kaldı kısmında, Kabil kurbanının kabul edilmemesi üzerine kesin kararını verdiği anlatılmıştır. Kabil taşı atar ve Habil’in burnundan koyu bir kan gelir ve alınının ortasında açık bir yara oluşur. Kabil, hiçbir şey olmamış gibi yerde uzanmaktadır, yaptığından utanmaz; ancak diğer varlıklar utanır. Kabil o an yine sorgular. Rab neden engel olmamıştır? Allah unutmuş mudur? Yazar Kabil’in düşüncelerini Bakara (15). Ayetinden yaptığı gizli gönderme ile cevaplandırır: Allah ihmal etmez, mühlet verir sadece.

20. mana birliği olan Boğuk Bir İnilti kısmında Kabil taşla Habil’in başına vurarak onu öldürür. Kabil yeryüzündeki ilk katildir. Ne yapacağını bilemez. Bu sırada bir karga az ileride toprağı eşeler. Kabil ilham alır ve o da kardeşini gömmek için toprağı kazar. Kabil pişmanlık duyar, hatta katı mantığını ve öfkesini bile kaybetmiştir. Keşke ölssem, der. Sidre’ye duyduğu aşk da gönlünde anlamını yitirir.

22. mana birliği olan Sesleniş başlıklı kısımda; Kabil yaptığı hatayı fark eder. Kaçış yoktur. Her nereye baksa Habil'in gözlerini kendisine bakar görür. Fussilet (19-24). Ayetlerine yapılan gizli gönderme ile kendisi inkâr etse bile, ellerinin, gözlerinin, kalbinin bütün uzuvlarının kendisi için şahitlik edeceğini bilir. Tevbe (87). Ayette belirtilen "Onların kalplerinin üzeri mühürlendi." ifadesine gizli alıntı ile başvuran yazar Kabil'in durumunu açıkça ortaya koyar. Kabil'in düşünceleri Kur'an'da geçen kıyamet ayetlerine yapılan gizli alıntılarla verilir. Zilzal (1-2), Hakka (16), Nebe (18-20), Vakıa (5-6), Taha (105-106). Ayetlerde yapılan kıyamet tasvirleri ilk cinayeti gerçekleştiren Kabil'in kıyametidir. O gün gök yarılmış, sarkmıştır. Dağlar yürütölmüş, serap olmuştur. Dağlar serpildikçe serpildiği, dağılıp toz duman haline geldiği, böylece yerlerini dümdüz boş bir halde bıraktığı, kapkara bir dumandan bir gölge altındadır.

Romanın 5. Metin halkasının 30. Mana birliği Bu Rüyanın Tabiri başlıklıdır. Bu kısım yine serbest Şiir görünümlüdedir ve bir kıssadan hisse çıkarma metnidir. Yazar anlatıcı bu metinde, hayata dair pek çok değerlendirme yapar ve insanlara nasihatte bulunur.

Eserin sonunda yer alan Nereye Çağırıyorsan başlıklı mana birliği, müstakil bir metin görünümünde olmakla birlikte, romanın kronolojisi içinde Âdem'in ölümlüne tekaböl eder. "Gözlerini yumdu. Cennetten dünyaya düşerken getirdiği her ne idiye, dünyadan cennete giderken de onu götürüyordu. Ben, dedi bilmeden seçtim. Bilsem de seçerdim. Baktı kim bilir kaç yıllık ömrüne. Sanki hiç yaşamamıştı." (Bekiroğlu 2011, 382) Kur'an'da Fecr Suresi (28). Ayete yapılan bir gönderme ile inanan insanlar için vaad edilen şekilde "O Rabbinden razı, Rabbi Ondan razı bir şekilde" gözlerini yumar. "Ey ağaç, dedi, nereye çağırıyorsan oradan geliyorum ben." (Bekiroğlu 2011,384) Bu sözler Âdem'in son sözleridir. İnsanlığın babası her fani gibi ölür. Anlatıcı onun şahsında aynı kaderi paylaştığı insanöğlunun dünyadan ayrılıp gittiği, ölüm zamanındaki yalnızlığını ve dilinden dökölen bir sayıklama, bir şeyleri sayıp dökme ve hatırlamalarını dile getirir.

Sonuç

Nazan Bekiroğlu, Lâ: Sonsuzluk Hecesi romanını geleneğin ışığında kıssa-ı enbiyalarda işlenen, birçok efsane ve destana konu olan Âdem ve Havva'nın yaratılma hikâyesini başta Kur'an ve Hadislerden bazen de İslami kaynaklara, diğer semavi kitaplara bağlı anlatılardan yararlanarak modern tarzda yeniden ele almıştır. Hz. Âdem ve Havva eserde asıl kişiliklerinden ayrılarak birer roman kişisi haline getirilmiş, onların yaşantısı, duygu ve düşünceleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Âdem ve Havva arasında yaşananlar bir aşk tezahürüdür. Klasik edebiyatta mesnevilerde manzum tarzda anlatılan Âdem ve Havva hikâyesi mesnevi tarzına uygun olarak roman haline getirilmiş, geleneğe sırtını dayayarak, yeni anlatım tarzlarına da kapısını açmıştır.

Kur'an'da geçen Âdem ve Havva kıssasına bağlı kalınan romanda gerek alıntı gerekse gizli alıntılarla roman zenginleştirilmiştir. Yalnız ve eşref-i mahlûkat olarak ilk nefesini alan ilk insanın gözlerini açması, melekler ile sohbeti, cennet hali, Havva'nın yaratılması, ona olan aşkı, yasak meyvenin yenmesi ile düşölen esfel-i safilin, aşağlıların en aşağısı olmakla alınan ceza sonrasında kabul gören dualar, Habil ve Kabil arasındaki mücadele, bu mücadele karşısında bazen bir baba bazen de peygamber olarak duran Âdem'in hayatı panoramik bir şekilde semavi kitapların üslubuna benzer bir tarzda Şiir gibi bir dille anlatılmıştır. Âdem ve Havva'nın hikâyesi anlatılırken Kur'an'daki şekline bağlı kalınmıştır. Kur'an'da belirtilmeyen ayrıntılarda ise diğer semavi kitaplardaki ayrıntılara başvurulmuş, böylece olayın akışından uzaklaşılmamış, gerçeğe bağlı kalınmıştır.

Âdem'in yaratılması ile birlikte şeytanın başkaldırısı ve Allah ile olan diyalogu eserin en önemli bölümlerini oluşturmaktadır. Âdem'in yaratılmasından önce Allah ve melekler arasında

Turkish Studies

konusulanlar, Âdem’in yaratılması ve secde edin emri ile başlayan şeytanın başkaldırısı sonra yaşanacaklara ışık tutmakla birlikte eserde trajik bir yer tutmuştur. Allah ve şeytan arasında geçenler, konuşulanlar Kur’an’dan alıntı yapılarak olayın gerçekliği belirtmek istenmiştir. Gösterme metodu ile yapılan tasvirler gerçekçidir. Romanda, Âdem’in ilk nefesinden itibaren son nefesine kadar yaşadıkları sinema şeridi gibi trajik bir tarzda anlatılmış.

Âdem’in Havva ile tanışmasının suda gerçekleşmesi Türk destanlarında görülen su, kadın, ağaç motiflerini hatırlatır. Havva’nın ayaklarının suya değip çıkması Kur’an’dan doğrudan alıntılar eşliğinde yapılan cennet tasvirleri anlatıma güçlü bir ahenk katmış ve okuyucuyu eserin anlatımının sürekleyciliğine bağlamıştır. Âdem’in Havva’ya duyduğu aşk, Cennet tasvirleri ile birlikte anlatılmış, semavi bir zeminde başlayan aşk, dünyaya indikten sonra da beşeri aşktan ilahi aşka giden bir yol olarak kullanılmış. Dolayısıyla beşeri aşk, ilahi aşka bir basamak yapılmıştır. Âdem’in Havva’ya olan aşkını Zümrüt kuşu ile paylaşması, Leyla ve Mecnun mesnevisindeki Mecnun’u anımsatır. Bu göndermeler esere çok seslilik sağlamıştır.

Habil ve Kabil hikâyesinde daha çok gelenek içerisindeki anlatılardan yararlanılmıştır. Yazar anlatıcı bazen eserin içinden tamamen çıkmış, olayları dışarıdan seyretmiş, bazen de olaylara dâhil olarak tavrını belirtmiştir. Allah tarafından kendisine her şeyin ismi öğretilen, akıl ve irade ile meleklerden üstün hale getirilen Âdem, Allah’ın yarattıkları ile ilgili muhteşem dengeyi kendince tasvir etmeye çalışır. Bunda yetersiz kaldığını ve her şeyi hakkıyla anlayamayacağını fark ederek Ziya Paşa’nın mısralarından yardım alır. Dünyanın kirlenmişliği Nef’i’de de görülen “âyinesi saf değil” ifadesinde karşılığını bulur. Tüm bu denge içerisinde Âdem’in dünya için önemi Şeyh Galip tarafından ölümsüzleştirilen beyitle anlatılır. Âdem kâinatın gözbebeğidir. Havva’nın aşkı ile başlayan sevgi, yaratan tarafından yaratılmış her şeyin sevilmesi fikrine götürür. Bunu en iyi ifade eden Yunus Emre’nin “yaratılanı sevdik yaratandan ötürü” mısrasıdır. Tüm bu alıntı ve göndermeler yardımıyla yazar anlatıcı zengin bir geçmiş arkasına alarak daha güçlü bir sesle modern bir tarzda, belki insanlığın son nesillerine, ilk insanın yaşamını his dünyasını vermeye çalışmıştır.

Modern dünyanın meşguliyetleri içinde insanlığın başlangıç günlerini asıl kaynaklara giderek okuma imkânı olmayan, buna vakit ayıramayan modern insana en güzel şekilde, en güzel zaman ve mekânlarda en modern şekilde başlayan bir yaşamın, bir yaratılışın nasıl, hangi nedenlerle gerilediği, ahsen-i takvimden, en güzel yaratılmışlıktan nasıl esfel-i safiline aşağıların en aşağısına düştüğü anlatılmıştır. Romanın en başında ifade edildiği gibi bu tüm insanlığın hikâyesidir. Kendisine cennet ikram edilen Âdem ve Havva’nın o kadar nimet içinde yasak meyveye olan ilgileri, yasağa rağmen o meyveye olan şiddetli arzuları, modern insanın doymazlığının da bir hikâyesidir.

Kabil’in Habil’i öldürmesi, her gün yanındaki insanları daha fazlası için öldürmeye, yok etmeye çalışan insanoğlunun örnek bir hikâyesidir. Bu nedenle de eseri her okuyan, eserde geçen kahramanların isimlerini değiştirerek tekrar okuyabilir. Bazen Âdem olarak, bazen Havva olarak, bazen Habil, bazen Kabil olarak olaylara bakan okuyucu, bu ilk yaratılış hikâyesinin bir kez yaşanmakla bitmediğini halen yaşamakta olduğunu, ilk insanın bu hikâyesinin tarih boyu tekerrür ettiğini görecektir. Gerek üslup gerekse olay akışı itibarı ile roman rahatlıkla film senaryosu haline getirilebilecek akıcılıktadır. Metinlerarasılıkla asıl yapılması gereken de budur. Akli, fikri, dünya karşısındaki duruşu ile Âdem’den beri değişmeyen insanoğlu yaşananların hikmetini, nedenini sonucunu bu şekilde daha iyi anlayabilecektir. Lâ: Sonsuzluk Hecesi bu anlamda edebiyat dünyamıza önemli bir katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

- AKTULUM, Kubilay, (2007), *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yay., 3. Bas., İstanbul.
- AKKUŞ, Metin, (1993), *Nef'i Divanı*, Akçağ Yay., Ankara.
- AKTAŞ, Şerif, (1991), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay., 2. Bas., Ankara.
- BEKİROĞLU, Nazan, (2011), *Lâ-Sonsuzluk Hecesi*, Timaş Yay.,13.bas., İstanbul.
- BOLAY, Süleyman Hayri, (1988), “Âdem” maddesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, C.1, İstanbul.
- ÇAPAN, Pervin (2010) “Nazan Bekiroğlu'nun Lâ-Sonsuzluk Hecesi Romanında Âşık ve Mâşuk Üzerine” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/3 Summer 2010.
- HARMAN, Ömer Faruk, (1996), “Hâbil ve Kâbil” maddesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, C.14, İstanbul.
- HARMAN, Ömer Faruk, (1997), “Havva” maddesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, C.14, İstanbul.
- KUR'ÂNI-I KERİM VE TÜRKÇE ANLAMI (MEAL), (1986), *Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
- ŞEYH GALİP, *Divan* (1994), Haz.: Muhsin Kalkışım, Akçağ Yay., Ankara.
- YAĞMUR, Selim, (2008), *Yunus Emre Divanı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- YORULMAZ, Hüseyin, *Terci-i Bend ve Terki-i Bend*, Ziya Paşa, (1999), Şule Yayınları, İstanbul.